

Remiss public service

Nationella minoriteter och demokrati

Grundtanken med public service är att alla medborgare i ett demokratiskt land ska få tillgång till opartisk och mångsidig information inom olika områden och i täcka in hela landet. Ett public serviceföretag ska även spegla omvärlden ur många olika perspektiv.

Betänkandet tar upp public services uppdrag i förhållande till de fem nationella minoritetsspråken (finska, meänkieli, romani chib, samiska och jiddisch) tillsammans med teckenspråk. (Sidan 232–241) I minoritetslagens (2009:724) allmänna bestämmelser 4 § är det tydligt att det allmänna har: *ett ansvar för att skydda och främja de nationella minoritetsspråken, att det allmänna ska främja de nationella minoriteternas möjligheter att behålla och utveckla sin kultur i Sverige och att barn som tillhör en nationell minoritet ska kunna utveckla en kulturell identitet och använda det egna minoritetsspråket.*

Det framgår inte i betänkandet om representanter för nationella minoriteter har varit en del i processen och övervägandet av betänkandets utformning. Att det utformats tillsammans med representanter från de nationella minoriteterna är en förutsättning om denna del av public serviceföretagens uppdrag som handlar om de nationella minoriteter och deras språk ska kunna uppnå den kvalitet och omfattning som borde vara en självklarhet för betänkandet. Detta framgår inte i betänkandet, vilket gör att vi får utgå från att de förslag som återfinns främst är formulerade ur ett majoritetssvenskt perspektiv, något som måste tolkas som en brist utifrån ett demokratiskt perspektiv och väcker frågan kring hur stor transparensen har varit i relation till betänkandets utformning.

Det som är positivt i förslaget är de utvecklingsmöjligheter som ett samarbete mellan SVT och SR och de fem nationella minoriteterna kan medföra. (Sidan 237–238) UR:s arbete med nationella minoriteter anses *”arbeta mest aktivt”* av de tre public serviceföretagen. Det som alltid är viktigt och mest effektivt är att de nationella minoriteterna har insyn och möjlighet att påverka utformningen av utbudet, så det ges möjlighet att bli så korrekt som möjligt redan från början och man kan undvika efterföljande diskussioner och minimera risken att Public service förstärker fördomar och halvsanningar. Att inkludera de nationella minoriteterna är även lagstadgat och viktigt att tillgodose för att säkerställa att

utbudet för de nationella minoriteterna inte drabbas av effektiviseringskrav eller rationaliseringskrav.

En annan viktig fråga är hur minoriteters redaktioner kommer att behandlas i arbetet med effektivisering och rationalisering. Nedskärningar inom dessa redaktioner har redan påbörjats och pågått sedan början av 2000-talet och frågan är hur man kan garantera ett brett och kvalitetssäkrat utbud för nationella minoriteter när anställda på redaktioner blir färre. Programmen som rör de nationella minoriteterna har inte de högsta tittarsiffrorna och riskerar att bli de första programmen som försvinner vid nedskärningar, det samma gäller de program som handlar om den norra delen av landet. Om det skulle ske står vi inför ett demokratiskt problem där public service misslyckas med sitt uppdrag att spegla hela landet och att tillgodose de nationella minoriteternas behov av igenkänning och språkutveckling. Detta är inget som diskuteras i betänkandet, något som är en stor brist eftersom framtida effektiviseringar och rationaliseringar kan komma- och kommer att drabba minoriteters redaktioner.

Ekonomi och transparens

I Sverige finansieras public service-bolagen av en radio- och TV-avgift. Detta säkerställer en oberoende finansiering av radio och tv i allmänhetens tjänst, fri från inflytande av politiska och kommersiella krafter. Om man minskar budgeten riskerar man att den breda underhållningen försvinner, vilket bland annat skulle påverka de smala programmen där språk- och minoritetsprogram finns. Strävan efter mångfald och jämställdhet riskerar att ta flera steg bakåt och public service kommer få svårt att leva upp till sitt demokratiska uppdrag.

Det är bra och viktigt att betänkandet vill öka utbudet för jiddisch ur ett demokrati- och revitaliseringsperspektiv, men det är svårt att förstå vad betänkandet menar med att det samlade utbudet på de fem nationella minoritetsspråken och teckenspråk *"minst ska uppgå till den nivå som uppnås 2025"*. (Sidan 24) Det är otydligt av främst två anledningar. För det första saknas statistik i betänkandet som gäller utbudet på de fem nationella minoritetsspråken eller teckenspråk överhuvudtaget. Hur har sändningsutbudet sett ut under 2023? Något som gör det svårt, om ens möjligt, att ha tankar om sändningarnas omfattning under 2025. För det andra så har redan nedskärningarna påbörjats på exempelvis Sveriges Radio (SR), något som redan drabbat programutbudet. Det är i nuläget ytterst oklart hur betänkandet kommer påverka public service i längden

SVT befinner redan idag i ett besparingsprogram för att få en ekonomi i balans, där företagets kostnader ska minska med 400 miljoner kronor i nivå till utgången av 2025. Dagens modell med tvåprocents uppräknings har urholkat SVT:s anslag.

I betänkandet skriver man att *”företagens förstapubliceringar på vart och ett av de nationella minoritetsspråken ska öka under tillståndsperioden jämfört med 2025 års nivåer”*. (Sidan 235–236) Då det inte finns några tydliga översikter om sändningar under denna tillståndsperiod är det svårt att veta hur man ska tolka detta. Det blir speciellt svårt att tolka detta i förhållande till förslaget om *”nedtrappning[en] av uppräknings under tillståndsperioden”*. (Sidan 31) Formuleringen är positiv, men det är oklart om det kan leda till att public serviceföretagen kommer att behöva överväga programutbudet utifrån ekonomiska skäl eller behov och vilket av dessa som kommer sättas i första rummet.

Enligt Europarådets expertkommittés rapport om Sverige från 2022 var 2019 det år som innehöll flest program för nationella minoriteter hos public serviceföretagen som högst. (Se särskilt punkt 57–62 i deras rapport) Detta väcker ytterligare frågor kring vad som redan har lyfts kring betänkandet ovan. Om tillståndsperioden 2020–2025 inneburit en förbättring eller en försämring vet vi inte innan europarådets expertkommitté publicerar ännu ett utlåtande om Sveriges arbete med nationella minoriteter och minoritetsspråk.

Det är bra att betänkandet föreslår att öka transparensen kring public serviceföretagens ekonomi och arbete med effektivisering genom att låta utföra *”extern analys av företagets arbete med produktivitet och effektivitet i verksamheten samt hur detta redovisas i public service-redovisningarna”*. (Sidan 336) Det hade varit bra om analyserna även kan ta upp hur det sett ut innan den kommande tillståndsperioden för att bättre kunna jämföra public serviceföretagens arbete. Betänkandet innehåller flera förslag som innefattar många förändringar som kan få långtgående konsekvenser inte bara för nationella minoriteter utan även andra minoritetsgrupper i samhället.

Speglingsuppdraget

I avsnittet om speglingsuppdraget (sidan 229–231) kan man läsa att betänkandet anser att *”villkoret om spegling ska ändras så att det framgår att programutbudet ska spegla förhållanden i hela landet och hela befolkningen”*.

(Sidan 24) En fråga som kan få konsekvenser för de fem nationella minoriteterna och minoritetsspråken, för återigen kommer olika delar ställas mot varandra och där riskerar alltid minoriteterna vara de som drar det kortaste strået, i alla fall om man tittar på de tittarsiffror som programmen får. Precis hur betänkandet påverkar de fem nationella minoriteterna och deras representation i programutbudet är svårt att avgöra eftersom de nationella minoriteternas programutbud inte direkt berörs i förhållande till uppdraget.

Sen finns formuleringen på sidan 24 om jämställdhet och mångfald: *"Av samma skäl och för att krav på jämställdhet och mångfald ingår i den så kallade demokratibestämmelsen ska nuvarande villkor om jämställdhet och mångfald inte längre ställas upp."* Ett uttalande som är svårt att tolka i förhållande till uppdraget om nationella minoriteter eftersom den delen av public service-företagens verksamhet är relaterade till frågor om jämställdhet och mångfald. Det är viktigt med förtydligande om jämställdhet och mångfald även om betänkandet anser att demokratibestämmelsen innefattar jämställdhet och mångfald. Det borde ha gjorts särskilda övervägande och bedömningar i betänkandet.

Det framgår att uppdraget om att tillhandahålla nyheter, kultur, kunskap och bildning är centralt liksom program. Samtidigt står det i samma stycke att den globaliserade medievärlden har *"public services ansvar för ett utbud av hög kvalitet på det svenska språket som speglar svenska förhållanden blivit allt viktigare och betydelsen bedöms öka framöver"*. Betänkandet förespråkar ett ökat utbud av program på de fem nationella minoritetsspråk samtidigt som man också föreslår att utbud på det svenska språket som speglar svenska förhållanden viktigt och att dess betydelse ska öka framöver. För detta krävs det tydligare övervägningar kring vad detta innebär för uppdraget gällande nationella minoriteter och vilka prioriteringar som ska göras.

Betänkandet skriver också att public serviceföretagen *"har genom sin starka och breda regionala och lokala förankring en unik möjlighet och ett stort ansvar att spegla förhållanden i hela landet och alla människor som bor här"*. (Sidan 230) Samtidigt står det att *"nuvarande formulering av villkoret ändras i och med att detaljreglering av uppdraget enligt kommittén i möjligaste mån bör undvikas"* och att villkoret *"föreslås omformuleras till att programutbudet ska spegla förhållanden i hela landet och hela befolkningen"*. Redan idag finns det svårigheter för public service att spegla *"hela befolkningen"* trots att det finns en del lokalredaktioner. Utbudet hos public serviceföretagen har redan ett centrum och ytterområde, där ytterområdena riskerar att bli större om man

inte skapar tydliga formuleringar i uppdraget som ställer krav på lokal redaktionell närvaro. Om inte detta sker riskeras inte bara landsbygden och norra delen av landet drabbas utan även de nationella minoriteterna. Konsekvenserna kommer bli att de nationella minoriteterna kommer få en mindre representation i utbudet då de nationella minoriteterna inte bara har program med låga tittarsiffror utan också finns utspridda över hela landet. Vilket i sin tur kommer bli en demokratisk brist.